

Þriðjudaginn 20. júní 1950.

Nr. 108/1948. **Dánarbú Árna Sigfússonar** (Eggert Claessen)

gegn

Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

(Jón N. Sigurðsson).

Setudómari próf. Ólafur Jóhannesson
í stað hrd. Jóns Ásbjörnssonar.

Fébótamál samkvæmt lögum nr. 99/1943.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi, sem skotið hefur máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 25. ágúst 1948, gerir þessar dómkröfur:

- Að stefnda verði dæmt að greiða honum skaðabætur, *aðallega* að fjárhæð kr. 107826.01, en *til vara* kr. 101620.65.
- Að stefnda verði dæmt að greiða honum bætur fyrir tapaða húsaleigu frá 3. nóvember 1944 til 23. maí 1946 ásamt vöxtum, kr. 15376.57.
- Að stefnda verði dæmt að greiða honum 5% ársvexti af kr. 79655.58 frá 3. nóvember 1944 til greiðsludags.
- Að stefnda verði dæmt að greiða honum málskostnað samkvæmt framlögðum reikningi, að fjárhæð kr. 13665.25, svo og málflutningslaun fyrir Hæstarétti eftir mati dómsins.

Stefndi krefst þess, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur, þó svo, að vextir af kr. 43290.52 verði einungis dæmdir um tímabilið frá 3. nóvember 1944 til 31. maí 1949, en vextir af kr. 3290.52 frá síðarnefndum degi til greiðsludags.

Hinn 31. maí 1949 greiddi stefndi kr. 40000.00 upp í dómsfjárhæðina og hvarf frá áfrýjun málsins af sinni hálfu.

Um sundurliðun á kröfu áfrýjanda vísast til héraðsdóms, og einstakir kröfuliðir eru merktir hér á sama hátt og þar.

I. Um kröfu samkvæmt 1 A og B.

Hér er um að tefla skaðabætur fyrir skemmdir setuliðs á húseignum áfrýjanda, Skálholti í Vestmannaeyjum, samkvæmt matsgerð frá 10. apríl 1943, sbr. viðbótarmat frá 3.

ágúst 1944, að því er einn lið matsgerðarinnar varðar. Matsgerðin var í 13 liðum, en ekki er krafizt bóta samkvæmt 7. lið. Hinir 12 kröfuliðirnir eru samtals að fjárhæð kr. 71520.90.

Héraðsdómur hefur tekið til greina að fullu 6 fyrstu kröfuliðina svo og 9., 11., 12. og 13. kröfulið, samtals að fjárhæð kr. 37243.70

Með skírskotun til raka héraðsdóms ber að staðfesta niðurstöðu hans að því er varðar kröfuliðina 8, 10a og 10b. Ber stefnda því að greiða af fjárhæð kröfuliða þessara kr. 7116.02

+ 12917.33 — 20033.35

Samtals kr. 57277.05

Frá þessari fjárhæð ber að draga:

- a) Með skírskotun til raka héraðsdóms kostnað, sem matsmenn telja, að leitt hefði af viðgerð á göllum þeim, sem voru á húsinu, þegar herstjórn Bretatók við því, en miðað er við verðlag í apríl 1943 kr. 1907.50
- b) Með tilvísun til raka héraðsdóms venjulegt slit og fyrningu á húsinu um tímabilið 23. des. 1941 til 3. maí 1943 — 750.00
- c) Samkvæmt matsgerð 2. júlí 1942 hefði kostað að gera við spjöll þau, sem þá voru orðin á húsinu af völdum herja Bretar og Bandaríkjamanna, kr. 10-256.03, en samkvæmt mati 27. ágúst s. á. hefði viðgerð á þeim skemmdum, er Bretar viðurkenndu, numið kr. 1267.00, eða 1368.08, ef miðað er við verðlag í apríl 1943. Telja verður, að herstjórn Bandaríkjanna og þá einnig áfrýjandi beri ábyrgð

á viðgerð þeirra skemmda, er á húsinu voru orðnar í júlí 1942 og ekki eru sannanlega raktar til Bretahers, enda létu Bandaríkjamenn ekki löglega úttekt fara fram á húsinu, er þeir tóku við því. Koma því hér einungis til frádráttar kr. 1368.08 kr. 4025.58

Mismunur kr. 53251.47

sem áfrýjanda ber að greiða.

II. *Um kröfu samkvæmt 2.*

Kostnaður af matinu frá 10. apríl 1943 verður dæmdur ásamt málskostnaði.

III. *Um kröfu samkvæmt 3.*

Hér er um að tefla vangreidda húsaleigu að fjárhæð kr. 507.83 frá leigutíma Bandaríkjahers. Áfrýjandi þykir eiga rétt á því, að stefndi greiði honum fjárhæð þessa, og ber því að taka hana til greina.

IV. *Um kröfur samkvæmt 1 C og 4 A og B.*

1 C) Krafa um viðaukagreiðslu vegna hækkunar á viðgerð-arkostnaði frá 10. apríl 1943 og til 23. maí 1946 samkvæmt vísitölu viðhaldskostnaðar, 7.59% af kr. 71250.90, kr. 5426.85.

4 A) Krafa um bætur vegna leigutaps á húsinu frá 3. ágúst 1943 til 3. febrúar 1945, kr. 15225.00.

4 B) Kostnaður af bráðabirgðaviðgerð, kr. 3000.00.

Áfrýjandi kveðst hafa orðið að sitja með húsið óviðgert og arðlaust að mestu eftir viðtöku þess úr höndum hersins vegna óvissu og dráttar á skaðabótagreiðslum, enda hafi honum verið fjárhagslega ofraun að hefjast handa um viðgerð þess, áður en skaðabætur væru greiddar. Hefur þessi skýrsla hans stuðning í fram komnum gögnum. Þrátt fyrir það, að högum áfrýjanda var háttað, svo sem nú var lýst, þykir ekki óeðlilegt, að hann hélt húsinu óviðgerðu í eigu sinni, unz útséð var um, hvernig kröfur hans á hendur herstjórninni réðust. Þykir

því, eins og á stendur, rétt að dæma honum bætur tjóns þess, er hann varð fyrir af þeim sökum, og þykja þær í eitt skipti fyrir öll hæfilega ákveðnar kr. 12000.00.

V. Um kröfu samkvæmt 5.

Kostnaður af ferðum vegna málsins, kr. 3500.00.

Samkvæmt ástæðum þeim, er greinir í héraðsdómi, verður kröfuliður þessi ekki tekinn til greina.

VI. Um kröfur samkvæmt 6 A og B.

Hér er um að tefla kröfur um vexti af skaðabótum og tap-
aðri leigu frá 3. maí 1943 til 3. nóvember 1944, samtals kr.
6445.43. Það þykir ekki vera efni til að taka kröfu þessa til
greina auk bóta þeirra, sem dæmdar voru í IV. að ofan.

Með hliðsjón til þess, sem að framan er rakið, á áfrýjandi
að fá:

Samkvæmt I kr. 53251.47

— III — 507.83

— IV — 12000.00

eða samtals kr. 65759.30

Hér frá dragast þegar greiddar kr. 40000.00

Eftirstöðvarnar kr. 25759.30

ber stefnda að greiða ásamt 5% ársvöxtum af kr. 65759.30
frá 3. nóv. 1944 til 31. maí 1949 og af kr. 25759.30 frá þeim
degi til greiðsludags.

Málskostnaður bæði í héraði og fyrir Hæstarétti, þar með
talinn matskostnaður, þykir hæfilega ákveðinn kr. 14000.00.

Dómsorð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði áfrýj-
anda, dánarbúi Árna Sigfússonar, kr. 25759.30 ásamt 5%
ársvöxtum af kr. 65759.30 frá 3. nóvember 1944 til 31.
maí 1949 og af kr. 25759.30 frá þeim degi til greiðsludags
svo og kr. 14000.00 í málskostnað í héraði og fyrir Hæsta-
rétti.

Dóminum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 5. júlí 1948.

Mál þetta, sem var dómtekið 25. f. m., hefur Árni kaupmaður Sigfússon í Vestmannaeyjum höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu útgefinni 9. desember 1944 gegn fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs. Hefur stefnandi gert þessar dómkröfur:

- I. Að stefndi verði dæmdur til að greiða honum skaðabætur, *aðallega* að fjárhæð kr. 107826.01, *til vara* kr. 103350.43, en *til þrautavara* kr. 101620.69.
- II. Að stefndi verði dæmdur til að greiða sér í bætur fyrir tapaða húsaleigu kr. 825.00 fyrir hvern mánuð, sem greiðsla umstefndra fjárhæða dregst frá 3. nóvember 1944 að telja, með 5% ársvöxtum af þeim fjárhæðum frá lokum hvers þeirra mánaða til greiðsludags.
- III. Að stefndi verði dæmdur til að greiða 5% ársvexti af kr. 79655.58 frá 3. nóv. 1944 til greiðsludags.
- IV. Að stefndi verði dæmdur til að greiða málskostnað samkvæmt framlögðum reikningi að fjárhæð kr. 10205.05.

Stefnandi hefur látizt, meðan á stóð rekstri máls þessa, og kemur dánarbú hans í stað hans.

Stefndi krafðist þess í upphafi, að málinu yrði vísað frá bæjarþinginu, en þeirri kröfu var hrundið með úrskurði uppkveðnum 28. marz 1945.

Stefndi hefur nú *aðallega* krafizt sýknu, *til vara*, að kröfur stefnanda verði lækkaðar í kr. 19953.97 og vextir miðaðir við stefnudag, en *til þrautavara* lækkunar í kr. 30368.97 og vexti frá stefnudegi. Málskostnaðar hefur stefndi krafizt í öllum tilvikum.

Málavextir eru þessir:

Með ódagsettum samningi, sem talinn er gerður 3. nóvember 1941, milli Útvegsbanka Íslands h.f. annars vegar og hermálaráðherra Bretakonungs hins vegar, leigði bankinn hermálaráðherranum húseignina Skálholt, nr. 43 við Urðaveg í Vestmannaeyjum, ásamt lóð, en eignir þessar átti bankinn. Leigutími skyldi hefjast 1. okt. 1940 og vera næstu 6 almanaksmánuðir og síðan áfram, á meðan leigutaki þyrfti á hinu leigða húsnæði að halda. Leigan var ákveðin kr. 550.00 á mánuði, og skyldi hún greiðast ársfjórðungslega fyrirfram. Í 5. grein samnings þessa er ákveðið, að verði spjöll á nefndum mannvirkjum eða lóð umfram venjulegt slit, þá skuli leigutaki bæta þau að leigutíma loknum eða greiða skaðabætur fyrir. Með samkomulagi, sem talið er gert 23. des. 1941, milli nefnds leigutaka og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku tók herstjórn Bandaríkjanna við nefndum leigusamningi og gekk inn í rétt og skyldur leigutaka. Af hálfu leigusala var ritað samþykki hans á samkomulag þetta. Er áritunin svohljóðandi í þýðingu löggilts skjalapýðara:

„Vér, Útvegsbanki Íslands, í samningi þessum nefndur húseigandinn, „samþykkjum hér með ofangerða yfirfærslu, og staðfestum, að þann 23. „desember 1941 átti ég engar kröfur útistandandi á hendur brezka her- „málaráðherranum.“

Þann 1. október 1941 (en dagsetning þessi virðist röng) gerðu Útvegsbanki Íslands h.f. og ríkisstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku nýjan leigu-

samning um nefnda húseign. Leigutíminn er þar talinn hefjast 1. janúar 1942, og skyldi hann standa til 30. júní s. á., en gert er ráð fyrir, að leigumálinn verði framlengdur, ef leigutaki óskar þess. Leiga var ákveðin kr. 610.50 á mánuði, er greiddist mánaðarlega. Þá er í samningnum ákvæði á þá leið, að leigutaki geti sagt honum upp með 30 daga fyrirvara. Samkvæmt ákvæðum 9. gr. samningsins skal leigutaki, „ef leigusali óskar þess, áður en leigumáli þessi eða endurnýjun hans er útrunnin, samkvæmt vali sínu greiða sanngjarna uppbót eða endurbæta eignirnar svo, að þær verði í sama ásigkomulagi og þær voru á þeim tíma, er hún tók við þeim samkvæmt samningi þessum; undanskilið skal þó vera venjulegt slit eftir eðlilega notkun og skemmdir, sem stafa af ástæðum, sem ríkisstjórnin ræður ekki við.“

Í 13. gr. samnings þessa er ákvæði á þá leið, að rísi ágreiningur milli aðilja um skaðabætur eða skemmdir, er standi í sambandi við notkun eða leigu húseignarinnar, skuli skjóta slíku máli undir úrskurð sendiherra Bandaríkja Norður-Ameríku eða manns, tilnefnds af honum, og eins af dómurum Hæstaréttar. Komi þeir sér ekki saman, skyldi sendiherra Breta eða „umbjóðandi“ (svo) hans hafa endanlegt úrskurðarvald.

Með afsali dags. 31. október 1942 seldi Útvegsbankinn stefnanda máls þessa umrædda húseign og framseldi honum jafnframt allan rétt sinn samkvæmt áðurgreindum samningum. Í ódagsettum viðbótarsamningi milli stefnanda og her stjórna Bandaríkja Norður-Ameríku er tekið fram, að í mánaðarleigunni, kr. 610.00, sé innifalin 11% hækkun samkvæmt húsaleiguvisitölu, miðað við kr. 550.00 í grunnleigu. Og enn fremur, að þar sem húsaleiguvisitalan hafi hækkað í 125 stig þann 1. okt. 1942, eigi leigan samkvæmt áðurgreindum samningi að teljast kr. 687.50 á mánuði, en þá sé kr. 550.00 í grunnleigu að viðbættum 25%.

Þann 3. apríl 1943 sagði her stjórna Bandaríkja Norður-Ameríku upp leigumálanum um nefnda húseign, að því er virðist með 30 daga uppsagnarfresti. Stefndi taldi, að miklar skemmdir hefðu orðið á húsinu af völdum leigutaka og fékk því þann 5. apríl 1943 dómkvadda 4 matsmenn til að meta til fjár, hvað kosta mundi að gera við þær skemmdir á húseigninni, er orsakast hefðu af dvöl brezka og ameríska setuliðsins þar. Mat þetta fór síðan fram, og er matsgerðin dagsett 10. apríl s. á. Er matsfjárhæðin kr. 73180.20. Stefndi krafðist þess, að her stjórna Bandaríkja Norður-Ameríku greiddi bætur samkvæmt nefndu mati að viðbættum matskostnaði og leigutapi. Her stjórna vildi hins vegar ekki greiða fé þetta, en bauð lægri fjárhæðir, sem ekki varð samkomulag um, og varð ekki af greiðslum. Ekki lét her stjórna heldur gera við húsið á sinn kostnað, sem þó hafði komið til tals.

Með bréfi dags. 22. sept. 1943 til sendiherra Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi óskaði stefndi þess samkvæmt 13. gr. leigusamningsins, að sendiherrann eða sá, er hann tilnefndi, tækju málið til úrskurðar og gerðar yrðu ráðstafanir til að einn af dómurum Hæstaréttar tæki þátt í meðferð málsins. Sendiherrann færðist undan að hafa afskipti af málinu,

og eftir nokkrar bréfaskriftir varð ljóst, að eigi yrði bundinn endir á mál þetta á þenna hátt. Hætti stefnandi þá öllum tilraunum í þá átt. Svo sem að framan er greint, telur stefnandi, að hann hafi orðið fyrir stórtjóni vegna skemmda nefndra leigutaka á húsinu Skálholti svo og vegna synjunar þeirra um að greiða hæfilegar og sanngjarnar bætur. Dómkröfum sínar í máli þessu byggir stefnandi á því, að með lögum nr. 99 frá 1943 hafi stefndi tekið á sig fébótaábyrgð á öllu því tjóni, sem hljótist af veru herliðs Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi, og beri honum því að bæta sér allt það tjón, er stefnandi hafi beðið af völdum herliðsins, en það telur hann nema dómkröfum sínum í máli þessu.

Sýknukröfu sína byggir stefndi á því, að samkvæmt ákvæðum laga nr. 99 frá 1943 eigi þau lög aðeins við um þær skaðabótakröfur, sem stofnast hafi vegna aðgerða hernaðaryfirvalda Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi. Herstjórn Breta hafi haft húsið á leigu frá 1. október 1940 og allt til 23. desember 1941, en þá hafi herstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku tekið við því. Að vísu megi telja ljóst, að húsið hafi orðið fyrir allmiklum skemmdum í tíð beggja leigutakanna, en ósannað sé, hve mikill hluti af því hafi orðið í leigutíð herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku, en það tjón sé það eina, er sér sé skylt að bæta samkvæmt nefndum lögum. Þar eð þannig hafi ekki verið leidd rök að tjóni, er sér bæri að bæta, verði að taka sýknukröfu sína til greina. Svo sem að framan greinir, tók herstjórn Breta við húsinu 1. okt. 1940. Þann 3. s. m. var gerð skýrsla um ástand hússins, og er hún undirrituð af forsvarsmönnum leigutaka og leigusala. Þann 12. des. 1945 fékk stefnandi dómkvadda tvo menn til að meta til fjár, hvað kosta mundi að gera við skemmdir þær á húsinu, sem greinir í nefndri skýrslu, miðað við að viðgerð hefði farið fram í aprílmánuði 1943. Með matsgerð dags. 17. s. m. mátu matsmennirnir viðgerðarkostnaðinn samkvæmt framantöldu kr. 1907.50. Þann 1. júlí 1942 var húsið Skálholt skoðað að tilhlutun herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku af trésmiðameistara einum í Vestmannaeyjum. Gerði hann áætlun um, hvað kosta mundi að gera við skemmdir þær, sem á því voru orðnar. Samkvæmt matsgerð hans, dags. 2. s. m., nam sá kostnaður kr. 10256.03. Hefur maður þessi staðfest þessa matsgerð sína fyrir dómi, og henni hefur ekki verið mótmælt. Eins og áður getur, mátu hinir dómkvöddu matsmenn þann 10. apríl 1943, að kosta mundi kr. 73180.20 að bæta úr skemmdum þeim, er orðið höfðu á húsinu í leigutíð beggja herstjórnanna. Eins og síðar verður sýnt fram á, verður að leggja matsgerð þessa að mestu til grundvallar um ástand hússins í aprílmánuði 1943. Engin úttekt fór fram á húseigninni þann 23. des. 1941, þegar leiguafnotum brezku herstjórnarinnar lauk, en af þessum tveim viðgerðarkostnaðaráætlunum og öðrum gögnum er hægt, eins og nánar verður greint frá hér á eftir, að reikna út, hve miklar skemmdir hafi orðið á tímabilinu frá 1. júlí 1942 til 3. apríl 1943. Og þar sem stefndi hefur viðurkennt, að hann beri ábyrgð á skemmdum umfram venjulegt slit, sem orðið hafi á húseigninni í leigutíð hernaðaryfirvalda Bandaríkja Norður-Ameríku, verður sýknukrafa hans ekki tekin til greina.

Dómkröfur sínar samkvæmt *fyrsta kröfulið* sundurliðar stefnandi þannig:

Aðalkrafan.

1.	Skaðabætur vegna skemmda á húseigninni Skálholt.	
A.	Bætur samkvæmt mati hinna dómkvöðdu manna þann 10. apríl 1943, kr. 73180.20 að frádregnum kr. 5022.50	kr. 68157.70
B.	Bætur fyrir skemmdir á hitaleiðslum	— 3363.20
C.	Viðaukagreiðsla vegna hækkunar á viðgerðarkostnaði frá 10. apríl 1943 þar til nú, 7.59% af kr. 71250.90	— 5426.85 kr. 76947.75
2.	Matskostnaður frá 10. apríl 1943	— 2200.00
3.	Ógreiddar eftirstöðvar húsaleigu	— 507.83
4.	Leigutjón vegna dráttar á greiðslu skaðabótanna:	
A.	Leigutap frá 3. ágúst 1943 til 3. febrúar 1945 kr. 1075.00 á mánuði, kr. 19350.00, að frádreginni leigu stefnanda sjálfs fyrir tímabilið frá 18. sept. 1943 til 3. febr. 1945, kr. 250.00 á mánuði, eða kr. 4125.00	kr. 15225.00
B.	Kostnaður vegna bráðabirgðaviðgerða ..	— 3000.00 — 18225.00
5.	Kostnaður við ferðir vegna máls þessa	— 3500.00
6.	Vextir:	
A.	5% ársvextir af liðum 1, 2 og 3 hér að framan, kr. 79655.58 yfir tímabilið frá 3. maí 1943 til 3. nóv. 1944	— 5974.09
B.	5% ársvextir af tapaðri leigu yfir tímabilið frá 3. maí 1943 til 3. nóv. 1944	— 471.34 — 6445.43
		Kr. 107826.01

Varakrafan:

Í varakröfu sinni hefur stefnandi krafizt þess, að honum verði dæmdar kr. 107826.01 að frádregnum eftirtöldum fjárhæðum:

A.	Viðgerðarkostnaður á skemmdum þeim, er voru á húsinu, er Bretar tóku við því, miðað við að viðgerð hefði fram farið í aprílmánuði 1943	kr. 1907.50
B.	Viðgerðarkostnaður á skemmdum þeim, er Bretar viðurkenndu að hafa valdið samkvæmt áætlun dags. 27. ágúst 1942, kr. 1267.00 að viðbættum kr. 101.08 vegna hækkunar á viðgerðarkostnaði frá þeim tíma til 3. apríl 1943 svo og áætlaðri viðbót vegna venjulegs slits	— 1368.08
C.	Kostnaður við að bæta venjulegt slit á húsinu yfir tímabilið frá 23. desember 1941 til 3. maí 1943	— 1200.00
		kr. 4475.58

Varakrafan verður því kr. 103350.45.

Þrautavarakrafan er studd sömu rökum og varakrafan, en til frádráttar koma, auk þargreindra liða, kr. 1729.74, er stafa af því, að flatarmál dúkklagðra gólfa hefur reynzt minna en matsmenn gerðu ráð fyrir í 8. lið matsgerðarinnar frá 10. apríl 1943.

Stefndi byggir *varakröfu* sína á því, að hinn 30. júlí 1943 taldi herstöjórn Bandaríkja Norður-Ameríku fullnaðarbætur til stefnanda hæfilega ákveðnar kr. 36574.00, og bauðst hún til að greiða þá fjárhæð. Stefndi telur, að frá þessari bótafjárhæð beri að draga kostnað af viðgerð þeirra skemmda, sem ósannað sé, að stafi af dvöl setuliðs Bandaríkjanna í húsinu, að fjárhæð kr. 16620.03. Kemur þá út fjárhæð varakröfunnar kr. 19953.97.

Gegn eindregnum andmælum stefnanda verður ekki talið, að hann hafi bundið sig við að hlíta mati herstöjórnarinnar eða taka boði hennar, og verður varakrafa stefnda því ekki til greina tekin.

Þrautavarakröfu sína rökstyður stefndi á þann hátt, að hann telur, að frá matsfjárhæðinni (frá 10/4 1943) beri að draga að minnsta kosti kr. 21614.40 sakir þess, að liðir í matsgerðinni samtals þeirrar fjárhæðar séu sér óviðkomandi, og verða andmæli hans gegn hverjum lið rakin hér á eftir, en auk þess hefur hann andmælt matsgerðinni í heild og hinum einstöku liðum hennar sem of háum. Enn fremur telur stefndi, að til frádráttar eigi að koma fyrrgreindar kr. 16620.03 svo og venjulegt slit (fyrning hússins), er metið hefur verið kr. 1010.00 svo og kr. 1907.50, sem stafi af skemmdum, áður en setuliðin komu í húsið.

Um kröfu stefnda samkvæmt 1 A og B.

Matsgerðin frá 10. apríl 1943 var í 13 liðum, sem hér segir:

1.	Viðgerð á þakhæð	kr.	5749.00
2.	— - hurðum	—	3700.00
3.	— - gluggum	—	6700.00
4.	— - eldhúsi	—	450.00
5.	— - baði	—	155.00
6.	— - loftum á 2. hæð	—	1850.00
7.	— - þaki kr. 5022.50, er stefnandi hefur sjálfur dregið frá.		
8.	— - dúkum á gólfum	—	8845.80
9.	— - Miðstöðvarkerfi, kr. 8171.50, og þykir rétt að bæta hér við þegar í stað viðbótarmatinu í síðargreindri yfirlýsingu frá 3. ágúst 1944, kr. 3363.20, samtals	—	11534.70
10.	Málning a) innanhúss	—	19376.00
	b) utan	—	6055.40
11.	Viðgerð á raflögn	—	4105.00
12.	— - girðingu og lóð	—	1500.00
13.	Leigutap í 3 mánuði, sem aðgerð stendur yfir	—	1500.00

Samtals kr. 71520.90

Um 1.—5. lið. Rökstudd andmæli hafa ekki komið fram gegn þessum

liðum né annað, er hnekktt fái matinu, og verða þessir liðir því lagðir til grundvallar óbreyttir.

Um 6. lið. Stefndi hefur haldið því fram, að með öllu sé ósannað, að skemmdir þær, er hér ræðir um, séu af mannavöldum, og hefur því mótmælt þessum lið. Af því, sem upp hefur komið í málinu, verður að telja ljóst, að slíkar skemmdir eigi rót sína að rekja til slæmrar umgengni af hálfu setuliðsmanna, og verður þessi liður því einnig óbreyttur.

Um 8. lið. Stefndi hefur véfengt, að skemmdir á dúkum stafi af umgengni setuliðsmanna, en ekki verður séð af gögnum málsins, að þau mótmæli hafi við rök að styðjast. Eins og fyrr getur, hefur í ljós komið, að flatarmál gólfanna er 222.03 fermetrar, en ekki 276 fermetrar, eins og sagt var í matsgerðinni. Þykir þessi liður því eiga að lækka um kr. 1729.78 í kr. 7116.02.

Um 9. lið. Yfirlýsinguna frá 3. ágúst 1944 hafa matsmenn gefið um það, að við síðari athugun hafi komið í ljós, að meira var eyðilagt af hitakerfinu en gert var ráð fyrir í matsgerðinni og að áætlaður viðgerðarkostnaður eigi því að hækka um kr. 3363.20. Stefndi hefur nú haldið því fram, að setuliðið hafi flutt úr húsinu haustið 1942, áður en frost kom í Vestmannaeyjum. Telur hann, að stefnanda hafi sjálfum borið að sjá um upphitun hússins og eftirlit með miðstöðvarkerfinu, eftir að setuliðsmenn fluttu, og eigi hann því sjálfur sök á skemmdunum. Eins og fyrr var greint, sagði herstjórnin leigusamningnum upp í apríl 1943, og er ekkert í ljós leitt, er sýni, að stefnanda hafi verið afhent umráð hússins fyrr. Þykja þessar mótbáru stefnda því ekki á rökum reistar, og verður þessi liður talinn nema kr. 11534.70.

Um 10 a. Í ljós er komið í málinu, að húsið var málað innan árið 1930, en síðan hafa einungis verið málaðar 2 eða 3 stofur og eldhús. Verður því ekki komið hjá að telja lítils virði málningu þá, sem á húsinu var, er setuliðin tóku það á leigu, en með hliðsjón af því, að allmiklu dýrara er að mála það af nýju eftir meðferð þá og umgengni, sem setuliðsmenn hafa sýnt, þykir rétt að lækka þenna lið um þriðjung, eða í kr. 12917.33.

Um 10 b. Um útimálningu er sama að segja, að hún var einnig frá árinu 1930, en þó hafði húsið verið fernisborið síðar. Þykir af þessu ljóst, að útimálning hefur verið svo fyrnd, er setuliðin fluttu í húsið, að ekki er unnt að taka þenna lið til greina.

Um 11.—13. lið er sama að segja sem um 1.—5. lið, og verður þeim því ekki breytt.

Samkvæmt framanrituðu verður tjón stefnanda talið kr. 57277.05, en í samningi Útvegsbanka Íslands h.f. og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku er fram tekið, að leigutaka beri ekki að greiða bætur fyrir venjulegt slit. Er matsmennirnir frá 10. apríl 1943 komu fyrir dóm hinn 6. júlí 1945, kom í ljós, að þeir höfðu ekki tekið tillit til venjulegs slits nema að því, er varðaði hita- og vatnskerfi hússins. Hinn 12. desember 1945 fékk stefnandi dómkvadda tvo menn til að meta, hvað kosta myndi að bæta venjulegt slit á nefndu húsi um tímabilið frá 23. desember 1941 til 3. maí 1943, miðað við verðlag í aprilmánuði 1943. Samkvæmt mats-

gerð, dagsettri 17. desember 1945, mátu hinir dómkvöddu menn, að kosta myndi kr. 1200.00 að bæta venjulegt slit samkvæmt framangreindu. Ljóst er, að leigusali átti sjálfur að bera kostnað af eðlilegu sliti, og þykir því rétt að draga frá framangreindri fjárhæð kr. 750.00, þegar þess er gætt, að fyrning málningar er þegar talin (í 10. lið) og tillit var tekið til fyrningar á miðstöðvarkerfi í matinu frá 10. apríl 1943.

Stefnandi hefur viðurkennt, að nokkur hluti þess tjóns, sem bóta er krafist fyrir, hafi orðið í leigutíð herstjórnar Breta og af völdum manna í þjónustu hennar, en haldið því fram, að með samningi brezkur herstjórnarinnar og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku frá 23. desember 1941 hafi hin síðarnefnda tekið á sig að greiða bætur fyrir allar þær skemmdir, sem orðið hafi og yrðu í leigutíð beggja herstjórna. Hefur stefnandi í þessu sambandi bent á, að engin úttekt hafi farið fram á húsinu við leigutakaskiptin. Þá hefur stefnandi talið, að herstjórn Bandaríkja Norður-Ameríku hafi viðurkennt í samningaumleitunum um bæturnar, að sér bæri að greiða bætur fyrir skemmdir í leigutíma beggja herstjórna, enda hafi umboðsmaður hennar við nefnda matsgerð viðurkennt skyldu hennar til að greiða bætur samkvæmt nefndu mati. Telur stefnandi, að samkvæmt þessu beri stefnda að bæta allt tjón sitt, er að framan greinir.

Stefndi hefur hins vegar talið, að samkvæmt ákvæðum laga nr. 99 frá 1943 beri sér aðeins að bæta það tjón, sem orðið hafi vegna aðgerða setuliðs Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi, en ekki það tjón, er orðið hafi vegna aðgerða brezka setuliðsins.

Af orðalagi samnings herstjórnar Breta og herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku frá 23. desember 1941 svo og áritun Útvegsbankans á þann samning, þá er áður greinir, verður ekki annað ráðið en að herstjórn Bandaríkjanna taki á sig allar skyldur samkvæmt samningi Útvegsbankans og herstjórnar Breta frá 3. nóv. 1941 og taki þá jafnframt ábyrgð á, að þeim samningi verði fullnægt, einnig að því er varðar bætur á tjóni, er stafar frá leigutíð herstjórnar Breta. Þessu til stuðnings er einnig það, að húsið skyldi eigi afhent leigusala né bætur greiddar honum fyrir spjöll, fyrr en notum herstjórnar Bandaríkjanna væri lokið. Þá virðast og menn þeir, er af hálfu herstjórnar Bandaríkjanna sömdu um bætur til handa stefnanda, hafa litið þannig á.

Í 1. gr. laga nr. 99 frá 1943 um ábyrgð ríkissjóðs á tjóni, sem hlýzt af veru herliðs Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi, segir, að ríkissjóði sé skylt að bæta íslenskum ríkisborgurum það tjón, er þeir hafi beðið vegna aðgerða hernaðaryfirvalda Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi. Viðurkennt er, að nokkur hluti þess tjóns, sem hér er krafist bóta fyrir, hafi orðið á leigutíma herstjórnar Breta og af völdum manna í þjónustu hennar. Krafa stefnanda um bætur fyrir þetta tjón er aðeins byggð á samningi herstjórna innbyrðis svo og samþykki leigusala á þeim gerningi. Hins vegar verður ekki ráðið af orðalagi nefndra laga, að stefnda beri að bæta tjón, sem aðrir en hernaðaryfirvöld Bandaríkja Norður-Ameríku og menn í þjónustu þeirra hér á landi hafi valdið,

en sem þau hafa tekið að sér að bæta með sérstökum samningum. Með vísan til þessa verður að telja stefnda óskylt að bæta það tjón, er varð á húsinu í Skálholti í leigutíð herstjórnar Breta.

Svo sem áður getur, þá var húsið skoðað þann 3. okt 1940, um það leyti er Bretar fluttu í það, og var þá gerð skrá (dskj. nr. 46) um ástand þess, sem virðist hafa verið samþykkt af báðum aðiljum leigumálans. Þann 12. des. 1945 fékk stefnandi dómkvadda tvo menn til að meta, hve mikið myndi kosta að gera við galla þá á húsinu, er um getur í nefndri skrá, miðað við, að viðgerð hefði fram farið í aprilmánuði 1943. Með matsgerð dags. 17. desember 1945 mátu matsmennirnir þenna kostnað á kr. 1907.50. Það er upp komið í málinu, að matsmenn þeir, er mátu skemmdirnar 10. apríl 1943, höfðu ekki nefnda skrá til afnota við matið. Hins vegar var hún sýnd þeim við staðfestingu matsgerðarinnar fyrir dómi, og lýstu þeir þá yfir því, að þeir vildu engu breyta í mati sínu, þrátt fyrir þau gögn, er skráin hafði að geyma.

Við athugun á skrá þessari og nefndri matsgerð frá 10. apríl 1943 sést ljóslega, að í matsgerðinni eru tekin og metin flest þau atriði, sem skráin getur um sem skemmdir á húsinu. Þykir því verða að lækka fjárhæð matsgerðarinnar og þessa kröfuliði stefnanda um greindar 1907.50, enda hefur fjárhæð þess mats ekki verið mótmælt út af fyrir sig.

Eins og áður er sagt, skoðaði trésmiðameistari einn í Vestmannaeyjum húsið hinn 1. júlí 1942 að ósk Útvegsbankans, en að því er virðist að tilhlutan herstjórnar Bandaríkja Norður-Ameríku. Gerði hann áætlun um, hvað kosta myndi að gera við þær skemmdir, er þá voru orðnar á húsinu. Samkvæmt matsgerð hans, dagsettri 2. s. m., var viðgerðarkostnaður talinn nema kr. 10256.03. Er þar innifalinn kostnaður við viðgerð á hitakerfi hússins, kr. 1770.00, er annar fagmaður mat. Í mati þessu virðist tekið tillit til þeirra skemmda, er á húsinu voru, er brezka setuliðið flutti í það, og kostnaður af viðgerð á þeim ekki tekinn með í matinu. Brezka herstjórnin virðist ekki hafa talið sig eiga að greiða allan þenna viðgerðarkostnað og því tekið út úr matsgerðinni sérstaklega nokkrar skemmdir, er hún vildi bæta. Nam viðgerðarkostnaður á þessum skemmdum kr. 1267.00 að mati sama manns, dags. 27. ágúst 1942 (varakrafa stefnanda B.). Útvegsbankinn vildi hins vegar ekki hlíta þessari skiptingu, og varð ekki úr, að brezka herstjórnin greiddi þessar bætur.

Stefndi hefur hvorki mótmælt nefndu mati frá 2. júlí 1942 né talið, að fleiri skemmdir en þar greinir hafi þá verið á húsinu.

Stefnandi hefur viðurkennt, að þær skemmdir, sem taldar eru í matsgerðinni frá 27. ágúst 1942, stafi af dvöl brezka setuliðsins í húsinu, og samkvæmt því, sem segir hér að framan, ber stefnda því ekki að bæta það tjón. Þess var fyrr getið, að skoðun eða úttekt fór ekki fram á húsinu, þegar brezka setuliðið fór þaðan, og ekki er í ljós leitt, að þáverandi eigandi þess, Útvegsbankinn, hafi ekki átt þess kost að láta slíka skoðun fara fram, og hann gerði enga kröfu í þá átt. Verður stefnda því ekki heldur gert að bæta hinn hluta þeirra skemmda, sem greinir í matsgerðinni frá 2. júlí 1942, þar eð stefnanda hefur ekki tekizt gegn mótmælum

stefnda að sanna, að þær stafi af dvöl setuliðs Bandaríkja Norður-Ameríku í húsinu. Mat þetta er miðað við verðlag þann dag, sem það var dagsett, en stefnandi hefur miðað sínar kröfur samkvæmt þessum kröfulið við það, að viðgerðin hefði fram farið í aprilmánuði 1943. Samkvæmt útreikningi Hagstofu Íslands var vísitala viðhaldskostnaðar húsa 195 vorið 1942, miðað við 100 í janúar—marz 1939. Vorið 1943 var vísitalan 316. Til þess að gera sér grein fyrir, hvað viðgerð á skemmdum þeim, er um getur í matsgerðinni frá 2. júlí 1942, hefði kostað, ef viðgerð hefði fram farið í aprilmánuði 1943, þykir verða að hækka matsfjárhæðina í hlutfalli við nefndar viðhaldsvísitölur. Samkvæmt því ætti viðgerð þessi að hafa kostað kr. 16620.03, hefði hún farið fram vorið 1943. Við athugun matsgerðarinnar kemur í ljós, að lagfæring á málningu innanhúss er þar metin samtals kr. 3265.00, sem með vísitölubreytingu, eins og að framan greinir, verða kr. 5291.00. Í 10. kröfulið stefnanda hér að framan hefur dómurinn ákveðið bæt看ur til hans í heild vegna innanhússmálningar, og kemur þessi fjárhæð því ekki til frádráttar kröfum hans. Samkvæmt framanrituðu verða kröfuliðir stefnanda, þeir er hér ræðir um, því lækkaðir um kr. 11329.03 (kr. 16620.03 ÷ kr. 5291.00).

Samkvæmt öllu framanrituðu verður stefndi þannig dæmdur til að greiða stefnanda kr. 43290.52 (kr. 57277.05 ÷ kr. 750.00 ÷ 1907.50 ÷ kr. 11329.03) af þessum kröfuliðum.

Um 1 C. Svo sem að framan getur, fór fram mat á viðgerðarkostnaði skemmda þeirra, er á húsinu urðu í apríl 1943. Er matið miðað við verðlag í þeim mánuði, enda mun stefnandi hafa gert ráð fyrir að fá bæturnar greiddar þá um það leyti. Kveðst stefnandi engin efni hafa haft á að láta gera við húsið, þar sem bæturnar hafi eigi fengizt greiddar, og sé það því enn óviðgert. Vorið 1943 hafi vísitala viðhaldskostnaðar húsa verið 316 samkvæmt útreikningi Hagstofu Íslands, en sé nú fyrir mánuðina apríl—júní 1946 340. Viðhaldskostnaðurinn hafi þannig hækkað um 7.59%. Tjón sitt sé þannig af þessum sökum 7.59% af kr. 71520.90, eða kr. 5426.85, og beri stefnda að bæta sér það tjón.

Stefndi hefur mótmælt þessum lið sem röngum og sér óviðkomandi. Stefnanda voru fengin umráð hússins vorið 1943, og gat hann því þá hafizt handa um viðgerð þess, ef ekki hefði háð honum fjárskortur.

Það er almenn regla islenzks réttar, að sá, er ber fébótaábyrgð á tjóni annars manns, ber ekki ábyrgð á því tjóni, sem hlýzt af fjárskorti tjónþola, nema sérstakar ástæður séu fyrir hendi. Með skírskotun til þessa verður ekki talið, að stefnda beri að greiða bætur samkvæmt þessum lið, og verður hann því ekki tekinn til greina.

Um 2. Kröfuliður þessi er kostnaður við matið frá 10. apríl 1943.

Stefndi hefur mótmælt þessum lið. Samkvæmt ákvæðum 5. tl. 175. gr. laga nr. 85/1936 um einkamál í héraði skal telja matskostnað með málskostnaði. Verður þessi liður því ekki tekinn til greina hér, en hins vegar tillit til hans tekið við ákvörðun málskostnaðar í máli þessu.

Um 3. Kröfu sína samkvæmt þessum lið byggir stefnandi á því, að raunverulega hafi leigan fyrir Skálholt verið ákveðin kr. 550.00 á mánuði

grunnleiga, þótt leigan sé talin kr. 610.50 á mánuði í samningnum milli Útvegsbankans og her stjórna Bandaríkja Norður-Ameríku, en það sé einmitt grunnleiga, kr. 550.00, að viðbættum 11%, sem hafi þá verið leyfi-leg leiguhækkun. Síðan hafi verið heimilt að hækka leiguna um 25%, og með samningi milli sín og her stjórna Bandaríkjanna hafi her stjórinn samþykkt að greiða þessa hækkun. Af því hafi hins vegar aldrei orðið, og sé þessi hækkun því ógreidd og nemi fjárhæð kröfuliðarins.

Stefndi hefur mótmælt þessum kröfulið sem sér óviðkomandi.

Af ákvæðum laga nr. 99 frá 1943 verður ekki ráðið, að stefnda beri að bæta tjón, sem hlýzt af því, að her stjórna Bandaríkja Norður-Ameríku hér á landi efnir ekki gerða samninga um greiðslur sem þessar. Verður því þessi kröfuliður ekki tekinn til greina.

Um 4 A. Þann 2. ágúst 1944 fékk stefnandi dómkvadda tvo menn til að meta leigu eftir húsið Skálholt. Samkvæmt matsgerð, dags. 17. ágúst s. á., töldu matsmennirnir, að hæfileg leiga væri kr. 1075.00 á mánuði. Byggir stefnandi kröfu þessa á því, að í framangreindri matsgerð frá 10. apríl 1943 hafi verið gert ráð fyrir, að viðgerðin tæki 3 mánuði og henni yrði því lokið um 3. ágúst 1943, en af því hafi ekki orðið vegna þess, að bæt-ur hafi eigi fengizt greiddar. Húsið hafi því verið óíbúðarhæft. Af þessum sökum hafi tapazt leiga, sem samkvæmt matinu sé kr. 1075.00 á mánuði, eða kr. 19350.00 til 3. febrúar 1945. Telur stefnandi, að stefnda beri að greiða sér bætur vegna þessa leigutaps. Í þessu sambandi hefur stefnandi áskilið sér rétt til að krefja stefnda síðar um bætur fyrir leigutap þann tíma, sem greiðsla skaðabótanna dragist fram yfir 3. nóv. 1944.

Þann 17. sept. 1943 var stefnandi af fógetarétti Vestmannaeyja úrskurðaður til að rýma íbúð þá, er hann þá bjó í. Varð stefnandi þá þann 18. s. m. að flytja í Skálholt og hefur búið þar síðan í nokkrum herbergjum. Þann 17. ágúst 1944 var leiga fyrir þá íbúð metin af dómkvöddum mönn-um á kr. 250.00 á mánuði. Telur stefnandi, að leiga þessi fyrir tímabilið frá 18. sept. 1943 til 3. febrúar 1945 sé samkvæmt þessu alls kr. 4125.00, sem beri að draga frá leigutapi sínu, því sem áður greinir, kr. 19350.00, og komi þannig út fjárhæð kröfuliðar þessa.

Stefndi hefur mótmælt þessum kröfulið sem röngum og sér óviðkomandi.

Með skírskotun til þess, sem greinir um kröfulið 1 C hér að framan, verður ekki talið, að stefnda beri að bæta tjón sem þetta, og verður því þessi kröfuliður ekki tekinn til greina.

Um 4 B. Er stefnandi flutti í húsið 18. sept. 1943, varð hann að láta framkvæma bráðabirgðaviðgerð á því, svo það yrði íbúðarhæft. Telur stefnandi, að viðgerð þessi hafi kostað kr. 4000.00, en stefnda beri að bæta sér meginhluta þess kostnaðar, eða kr. 3000.00, þar sem viðgerðin komi aðeins að litlu leyti til hagsbóta, þegar fullnaðarviðgerð fari fram á húsinu.

Stefndi hefur mótmælt þessum lið sem röngum og sér óviðkomandi.

Með skírskotun til þess, sem greinir um kröfulið 1 C hér að framan,

verður ekki talið, að stefnda beri að bæta stefnanda kostnað þenna, og verður þessi kröfuliður því ekki tekinn til greina.

Um 5. Stefndi hefur mótmælt lið þessum, og þar sem hann er ekki studdur neinum gögnum, verður hann ekki tekinn til greina.

Um 6 A. Að því er varðar kröfu stefnanda um vexti af fé því, er hann krefst í kröfuliðum 2 og 3 hér að framan, þá voru þeir liðir ekki teknir til greina, og koma því vextir af þeim fjárhæðum ekki til álita. Um vexti af fjárhæð þeirri, er stefnanda var dæmd í kröfulið 1 hér að framan, þá ber honum samkvæmt almennum reglum eigi vextir af fé því nema frá stefnudegi. Verður því vaxtakrafa þessi ekki tekin til greina.

Um 6 B. Svo sem greinir um kröfulið 4 A hér að framan, þá var stefndi sýknaður af kröfu stefnanda vegna leigutaps, og verður vaxtakrafa þessi því eigi heldur tekin til greina.

Samkvæmt framanrituðu verður stefndi því dæmdur til að greiða stefnanda kr. 43290.52 af fyrsta kröfulið hans.

Um annan kröfulið stefnanda. Þenna kröfulið byggir stefnandi á því, að auk þess leigutjóns, sem hann krafðist bóta fyrir hér að framan, sé leigutjón sitt kr. 875.00 á mánuði fyrir hvern mánuð, sem greiðsla bóta samkvæmt 1. kröfulið hér að framan dregst frá 3. nóvember 1944 að telja, að viðbættum 5% ársvöxtum af leigutapinu frá lokum hvers mánaðar til greiðsludags. Með skírskotun til þess, er greint var um 4 A í fyrsta kröfulið hér að framan, verður þessi kröfuliður ekki tekinn til greina.

Málalok verða því þau, að stefndi verður dæmdur til að greiða stefnanda kr. 43290.52 með vöxtum eins og krafizt var.

Þá þykir og rétt, að stefndi greiði stefnanda málskostnað, þar með talinn matskostnað, er þykir hæfilega ákveðinn kr. 6500.00.

Gagnasöfnun í máli þessu var í upphafi talið lokið 26. apr. 1945. Hinn 22. júní 1945 fór fram málflutningur og dómtaka, en með úrskurði uppkveðnum 26. s. m. var aðiljum gefinn kostur á öflun aukinna gagna. Stóð hún lengi yfir, og var henni lokið skömmu áður en málflutningur og dómtaka fóru fram 23. maí 1946. Kvað bæjarþingið upp dóm í málinu hinn 5. júní 1946. Með dómi Hæstaréttar 23. júní f. á. var sá dómur ómerktur. Síðan hefur staðið yfir gagnasöfnun í málinu, er aðiljum tókst ekki að ljúka fyrr en nú fyrir skömmu.

Dóm þenna hafa uppkveðið Einar Arnalds borgardómari og meðdómsmennirnir Einar B. Kristjánsson og Tómas Vigfússon, húsasmiðameistarar.

Dómsorð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði stefnanda, dánarbúi Árna Sigfússonar, kr. 43290.52 með 5% ársvöxtum frá 3. nóvember 1944 til greiðsludags og kr. 6500.00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.